गुलुः कण इत्युत्तरपदलोपात्तथेति चिन्तनीयम् ।

कणगुग्गुलु पु० कण–निमीलने अच् । कर्म्मधा० । महिषाख्य-गुग्गुलौ राजनि० । प्रसङ्गात् गुग्गुलुभेदगुणादिकं भावप्र० दर्शितमुच्यते । "महिषाख्यो महानीलः कुमुदः पद्म इत्यपि । हिरण्यः पञ्चमो ज्ञेयो गुग्गुलोः पञ्च जातयः । भृङ्गाञ्जन सवर्णस्तु महिषाख्य इति स्मृतः । महानीलस्तु विज्ञेयः स्वनामसमलक्षणः । कुमुदः कुमुदाभः स्यात् पद्मो माणिक्यसन्निभः । हिरण्याख्यस्तु हेमाभः पञ्चानां लिङ्गमीरितम् । महिषाख्यो महानीलो गजेन्द्राणां हिता वुभौ । हयानां कुमुदः पद्मः स्वस्त्यारोग्यकरौ परौ । विशेषेण मनुष्याणां कनकः परिकीर्त्तितः । कदाचिन्महिषाख्यश्च ख्यातः कैश्चिन्नृणामपि । गुग्गुलुर्विशदस्तिक्तो वीर्य्योष्णः पित्तलः सरः । कषायः कटुकः पाके कटू रूक्षो लघुः परः । भग्नसन्धानकृद् वृष्यः सूक्ष्मः स्वर्यो रसायनः । दीपनः पिच्छिलो बल्यः कफवातव्रणापहः । मेदोमेहाश्मवातांश्च क्लेदकुष्ठाममारुतान् ! पिड़का ग्रन्थिशोफार्शोगण्डमालाः कृमीन् जयेत् ! माधुर्य्याच्छमयेद्वातं कषायत्वाच्च पित्तहा । तिक्तत्वात् कफजित्तेन गुग्गुलुः सर्वदोषहा ! स नवो वृंहणो वृष्यः पुराणस्त्वतिलेखनः । स्निग्धः काञ्चनसङ्काशः पक्वजम्बूफलोपमः । नूतनो गुग्गुलुः प्रोक्तः सुगन्धिर्यस्तु पिच्छिलः । शुष्को दुर्गन्धकश्चैव त्यक्तप्रकृतिवर्णकः । पुराणः स तु विज्ञेयो गुग्गुलुर्वीर्य्यवर्ज्जितः । अम्लं तीक्ष्णमजीर्णञ्च व्यवायं श्रममातपम् । मद्यं रोषन्त्यजेत् सम्यग्गुणार्थी पुरसेवकः" ।

कणजीर पु० कर्म्मधा० । श्वेतजीरके राजनि० ।

कणजीरक पु० कर्म्म० अल्पार्थे कन् । क्षुद्रजीरके रत्नमा० जीरकपर्य्यायभेदगुणादि भावप्र० दर्शितं यथा "जीरको जरणो जाजी कणा स्याद्दीर्घजीरकः । कृष्णजीरः सुगन्धश्च तथैवोद्गारशोधनः । कालाजाजी तु सुषवी कालिका चोपकालिका । पृथ्वीका कारवी पृथ्वी पृथुकृष्णोपकुञ्चिका । उपकुञ्ची च कुञ्ची च वृहज्जीरक इत्यपि । जीरकत्रितयं रूक्षं कटुघ्नं दीपनं लघु । संग्राहि पित्तलं मेध्यं गर्भाशय विशुद्धिकृत् । ज्वरघ्नं पाचनं वृष्यं बल्यं रुच्यं कफापहम् । चक्षुष्यं पवनाध्मानगुल्मच्छर्द्यतिसारहृत्" ।

कणप पु० कणान् लोहगुलिकाः पिबति पा–क । यन्त्रभेदे (वन्दुक)येन यन्त्रेण आग्नेयद्रव्ययोगेन गर्भसंभृता लौहगुलिकास्तारका इव विकीर्य्यन्ते तादृशे यन्त्रे "अयः कणपचक्राश्मभूशुण्ड्युद्यतबाहवः" भा० आ० ८२५७ श्लो० नीलकण्ठ व्याख्यायां अयःकणपम् लौहमयमिति क्लीवतया प्रयोगश्चिन्त्यः अमरे "आतपः क्षत्रिये नाभिः कणपः क्षुरकेदरः" इति पुंस्त्वनिर्द्देशात् तत्र कुणप इति पाठान्तरम् । "चापचक्रकणप कर्पण प्रासपट्टिश मुषलतोमरादिप्रहरणजालम्" दशकुमा० पा–णिनि । कणपायिन् इत्यपि तत्र । "परिघान् भिन्दिपालांश्च भुशुण्डी कणपायिनः" भा० कर्ण० ७४४ श्लो० । कणपानपि इति पाठः

कणभ पु० कण इव भाति भा–क । अग्निप्रकृतिके सुश्रुतोक्ते कीटभेदे । "त्रिकण्टकः कुणी चापि हस्तिकक्षोऽपराजितः । चत्वार एते कणभाव्याख्यातास्तीव्रवेदनाः" सुश्रुः । स्वार्थे कन् तत्रार्थे । "कौण्डिल्यकः कणभकः" इत्युपक्रम्य "एते ह्यग्निप्रकृतयश्चतुर्विंशतिरेव च । तैर्भवन्तीह दष्टानां रोगाः पित्तनिमित्तजाः" सुश्रु० ।

कणलाभ पु० कणानां लाभोयस्मात् । १पेषणसाधनयन्त्रभेदे (याँता) स सादृश्येनास्त्यस्य अर्श० अच् । २आवर्त्ते त्रिका० (जलेरघूर्णा) तस्य पेषणयन्त्रवत् आवर्त्तनात् तथात्वम्

कणशस् अव्य० कणशब्दात् अल्पार्थात् कारकार्थवृत्तेः वीप्सार्थे शस् । कारकार्थवृत्तेः कणशब्दस्य वीप्सान्वितेऽर्थे "तदिदं कणशोविकीर्य्यते पवनैर्भस्म कपोतकर्वुरम्" कुमा० ।

कणाटीन पुंस्त्री कणायाटति अट्–ईनन् । खञ्जनपक्षिणि शब्दर० स्त्रियां ङीष् ।

कणाटीर पुंस्त्री कणायाटति अट–ईरन् । खञ्जनखगे शब्दरत्ना० । स्त्रियां ङीष् । स्वार्थे कन् । कणाटीरकोऽप्यत्र

कणाद पु० कणमत्ति अद–अण् उप० स० । १वैशेषिकसूत्रकारे काश्यपगोत्रे ऋषिभेदे तन्मतमौलूक्यशब्दे दर्शितम् । २कलादे स्वर्णकारे च सारसुन्दरी ।

कणिक पु० कणोविद्यतेऽस्य अस्त्यर्थे ठन् । १गोधूमचूर्णे, (मयदा) राजनि० २अतिसूक्ष्मांशे, ३अग्निमन्थवृक्षे च स्त्री मेदि० । स्वार्थे ठन् ४अल्पार्थे "नाभेरभूत् स्वकणिकाद्वटवन्महाङ्गम्" भाग० ७,९,३३, कणैव स्वार्थे कन् । कणिका५जीरके । मेदि० ।६अल्पांशे ७तण्डुलभेदे च रायमुकुटः । "तामुत्थाप्य स्वजलकणिकाशीतलेनानिलेन" मेघ०

कणित न० कण–आर्त्तस्वरे भावे क्त । १पीड़ितानां शब्दे । कर्त्तरि क्त । २तत्कर्त्तरि त्रि० ।

कणिश न० कणो विद्यतेऽस्य इनि कणी तं श्यति शो–क । शस्यमञ्जर्य्यां धान्यादिशीर्षे अमरः ।

कणीक त्रि० कण–ईकन् । १अल्पे उणादिकोषः ।

कणीचि पु० कण–"मृवणिभ्यामीचिः" उणा० ईचि । १पल्लव्यां